

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 21.03.2022
Published /Yayınlanma 31.07.2022
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Karişan, H. & Memişoğlu, H. (2022). 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının kavram öğretimi açısından incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(85), 1272-1284.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3102>

Hatice KARIŞAN

<https://orcid.org/0000-0003-4650-8435>

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Bilimler Eğitimi ABD, Bolu / TÜRKİYE

Doç. Dr. Hatice MEMİŞOĞLU

<https://orcid.org/0000-0003-3987-8454>

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Eğitimi ABD, Bolu / TÜRKİYE

5.SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABININ KAVRAM ÖĞRETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ¹ ANALYSIS OF THE 5th GRADE SOCIAL STUDIES COURSE BOOK IN TERMS OF CONCEPT TEACHING

Issue/Sayı: 85

Volume/Cilt: 9

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

ÖZET

Bu araştırma 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki temel kavramları, kavram öğretiminde kullanılan strateji ve teknikleri ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelenmiş ve elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak tablolaştırılmıştır. Araştırma sonucunda, 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 113 adet temel kavram bulunmuştur. Kitapta genellikle sunuş stratejisinden yararlanıldığı; anlatım ve soru-cevap yönteminin yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür. 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında en fazla kullanılan kavram öğretim tekniğinin zihin haritası olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öneri olarak, kitapta buluş ve araştırma - inceleme stratejilerinden daha fazla yararlanılmalı ve bu stratejilere ilişkin etkinlikler çoğaltılmalıdır. Ayrıca kitapta yer almayan kavram bulmacası, yapılandırılmış grid gibi farklı kavram öğretim tekniklerinin kullanılmasının etkili bir kavram öğretimi için önemli olduğu belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ders kitabı, sosyal bilgiler, kavram, kavram öğretimi.

ABSTRACT

This research has been carried out to establish the basic concepts, strategies, and techniques to teach these concepts in the 5th grade Social Studies coursebook. Document analysis design, one of the qualitative research methods, was used in this study. The 5th-grade Social studies book is prepared by the Ministry of National Education analyzed and the data obtained are tabulated descriptive analysis method. According to the results of this research, there has been found 113 basic concepts. The expository teaching strategy is mainly used and also narration, question and answer methods are used. Mind mapping is the most commonly used technique. As a suggestion discovery learning and inquiry learning techniques should be used more often and there should more plenty of activities. In addition, it was stated the use of different concept teaching techniques such as concept puzzles and structured grids, which are not included in the book, is important for effective concept teaching.

Keywords: Coursebook, social studies, concept, concept teaching.

¹ Bu çalışma, 20-22 Aralık 2021 tarihinde Bolu'da gerçekleşen 9.Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1. GİRİŞ

Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde kullanılan materyallerden biri ders kitaplarıdır. Ders kitapları, öğretim programındaki konulara ilişkin bilgileri planlı ve düzenli şekilde inceleyip açıklayan, bilgi kaynağı olarak öğrenciyi dersin amaçları doğrultusunda yönlendiren ve eğiten temel bir ortamdır (Ünsal ve Güneş, 2002). Bir toplumun kendi çocuklarını gelecekte birer olgun birey olarak yaşamaya hazırlamak için, aktarılması istenen ve resmi olarak kabul edilmiş bilgilerin tümünü içerir (Aslan,2010). Eğitim programlarında değişiklikler meydana gelse de ders kitapları tekrar revize edilerek, eğitim ortamlarındaki işlevlerini sürdürürler. Bu sebeple ders kitaplarının, eğitim-öğretim bakımından işlevleri ve önemi inkâr edilemez (Güzel ve Şimşek,2012).

Eğitim ve öğretim programlarında yapılan değişiklikler ana derslerden biri olan sosyal bilgiler dersine de yansımıştır. Sosyal bilgiler dersi içerik, kazanım, beceri, kavram gibi birçok açıdan değişime uğramıştır. Bu değişimde en önemli hususlardan biri de kavramlardır. Sosyal bilgiler dersinin içerisinde birçok kavram bulunmaktadır. Kavram açısından zengin bir ders olmasının nedeni ise farklı disiplinlerden meydana gelen bir yapıda olmasıdır. Farklı disiplinler arasında ilişki kurmak amacıyla da bir kavramın öğrenimi sağlanmadan diğer bir kavramı öğrenmek zorlaşmaktadır. Bu da kavram öğretiminin önemini vurgulamaktadır (Gültekin, 2016).

Kavramın farklı tanımları bulunmaktadır. Kavram, insanın zihnindeki olgu veya nesnelerin ortak yani genel özelliklerini gösteren yapılar ve tasarımlardır (Kurt, 2018). Kılıçarslan'a (2021) göre kavram, insanın doğumundan başlayarak farklı şekilde karşılaştığı varlık, olay, düşünce ve insanların birbirine benzer olan özelliklerini göz önünde bulundurarak zihninde, ortak bir çatı altında sınıflandırıp kategorilere ayırmasıdır. Kavramlar kelimelerle ifade edilir; kelime, kavramın ismidir. Bir kavramı isimlendiren kelime, aynı dili konuşan kişiler arasında anlaşmayı ve anlamları ortak bir hale getirmeyi sağlar (Senemoğlu,2013). "Kavramlar düşünme gücünü artırır." Bilhassa uzun süreli belleğin kapasitesinin geniş olması sayesinde, kavramlarla daha çok düşünce üretmek mümkündür (Çolak, 2010, s.34).

Kavram öğretiminde çeşitli stratejiler kullanılmaktadır. Jacobsen, Eggen, Kauchak ve Dulaney (1993) öğretme/ öğretim stratejilerini: "Sunuş", "buluş" ve "araştırma- inceleme" olarak üçe ayırmıştır.

- Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi: İlk olarak genel ilke ve kavramlar ele alınır, ardından giderek daha detaylı bilgilerin kazandırılmasına doğru gidilir. Öğrencilerin ön öğrenmelerini harekete geçirerek, yeni öğrenmeleri ile ilişkilendirilmesi önemlidir. Çoğunlukla, bilişsel nitelikte, anlamlı öğrenmelerin oluşturulması ve geliştirilmesini hedefleyen bir yaklaşımdır (Sözer,1998).
- Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi: Bu stratejide öğretmen, örnekleri sunar ve öğrenci konunun yapısını; fikirler arasındaki temel ilişkileri keşfedinceye kadar örneklerle çalışılır (Senemoğlu,2013). Öğretmenin görevi, önceden paketlenmiş olan bilgiyi öğrenciye sunmak değil, öğrencinin kendi gayretiyle öğrenmesini gerçekleştirebileceği ortamı oluşturmaya çalışmaktır (Sözer,1998).
- Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi: Bu stratejide daha çok, öğrenciler; sınıfta veya sınıf dışında çalışarak belirledikleri bir probleme çözüm bulur. Öğrenciler ilk olarak problemin tanımını yapar, daha sonra bu probleme çözüm bulmak için hipotez (denence)ler kurar, hipotezlerin sınanması için gerekli verileri toplar ve bu verileri değerlendirerek neticeye ulaşırlar (Aykaç, 2016).

Kavram öğretiminde kullanılan sunuş, buluş ve araştırma-inceleme stratejilerinin öğrencilere etkili bir şekilde aktarılabilmesi için çeşitli kavram öğretim teknikleri kullanılmaktadır. Kavram öğretim tekniklerinden bazıları: Zihin haritası, kavram haritası, kavram ağı, kavram karikatürü, anlam çözümleme tablosu, bilgi haritası, kavram bulmacası, kelime ilişkilendirme testi ve yapılandırılmış gridir (Tokcan, 2015).

- Zihin Haritası: Merkeze anahtar bir kelime ya da kavram yerleştirilir. Bu kelime veya kavramla ilgili bireyin zihninde oluşturduğu çağrışımların yanal olarak çizilmesi ile oluşan iki boyuta sahip görsellerdir. Not alma tekniği olan zihin haritası; konunun ana hatlarını net şekilde gösteren, ayrıntıdan uzak, farklı renk ve görsellerden yararlanılarak oluşturulan iki boyutlu şekillerdir (Maltepe ve Gültekin,2017).
- Kavram Haritası: Bir bilgi alanında yer alan kavramları ve bu kavramlar arasındaki belirgin ilişkileri tanımlayan, iki boyuta sahip ve hiyerarşik seviyelerle organize edilmiş, birbiri ile bağlantılı olan şemadır (Şahin,2002). Öğrencilerin bir konuya dair algılarını açığa çıkarmada kavram haritalarından faydalanılmaktadır (Kurnaz ve Pektaş,2013).

- Kavram Ağı: Öğrencilerde var olan bilgileri canlandırarak, kavramlar arasında bulunan ilişkileri ve kavramların kapsamalarını geliştirme hedefiyle kullanılan grafik araçlardır (Gürlek ve Demirkuş, 2020). Bu araç bilhassa, kavramları gruplamada ve bu yolla çocuğun zihin yapılanmasını düzenleyerek daha üst kavrama ve düşünme seviyesine ulaşmasına yardımcı olur (MEB,2005).
- Kavram Karikatürü: Çoğunlukla üç veya daha fazla sayıda karakterin günlük bir olaya ilişkin karşılıklı sorularının veya fikirlerinin konuşma balonları şeklinde sunulmasıdır (Uğurel ve Moralı, 2006). Bir kavram, durum veya olay ile ilgili tartışma başlatmak ve bunun yanında araştırmaya sevk etmek, kavram karikatürlerinin temel uygulama amacıdır (Uğurel ve Moralı, 2006).
- Anlam Çözümleme Tablosu: Tablonun ilk sütununa öğretilecek olan varlıklar ya da kavramlar, ilk satırına ise özellikler sırasıyla yazılır. Kavramlar ve özelliklerin uyumlu olduğu hücreye 'X' konur (Gürlek ve Demirkuş,2020). AÇT, hem öğrenme etkinliği hem de değerlendirme aracı olarak kullanılır (Tuncel,2012).
- Bilgi Haritası: Bir metindeki önemli sözel bilgilerin ve bu bilgiler arasındaki ilişkilerin şematik olarak gösterilme biçimidir (O'Donnell, 1994; akt. Görgeç,2001). Bilgiyi organize şekilde ve bir bütün halinde sunması, bilgi haritalarının en mühim özelliğidir (Bacanak, Karamustafaoğlu, Değirmenci ve Karamustafaoğlu, 2011).
- Kavram Bulmacası: Bulmaca, farklı şekillerde düzenlenen ve düşündürerek, aratarak buldurmayı hedefleyen oyundur (TDK, 2022). Eğlenceli olan ve aynı zamanda kişiyi düşünmeye yönlendiren bulmacalar, problem çözme kabiliyetini ve dikkati artırması, beynin çalışma sistemini güçlü hale getirmesi gibi özelliklerinden dolayı eğitimde kullanılır duruma gelmiştir (Bilgin ve Bekiroğlu, 2021).
- Kelime İlişkilendirme Testi: Öğrenci bu teknikte, belli bir sürede (genellikle 30 saniye) herhangi bir konuya ilişkin verilmiş olan bir anahtar kavramın çağrışım yaptırdığı sözcükleri yanıt olarak verir (Bahar ve Özatlı, 2003; Bahar, Nartgün, Durmuş ve Bıçak, 2015). Böylece, öğrencilerin bilişsel yapısında bulunan kavramlar arasındaki ağ açığı çıkarılmış olur (Sucu, 2021).
- Yapılandırılmış Grid: Yaş ve düzeye göre 9-12 veya 16 kutucuktan meydana gelen bir tablo hazırlanır. Tabloda yer alan her bir kutucuğa sırasıyla numara verilir (Bahar ve arkadaşları,2015). Grid tekniğinin en mühim özelliği, kutucuklarda sadece bir doğru cevabın olmaması ve her bir kutucukta verilen cevabın sorulardan en az bir tanesi için doğru olmasıdır (Eroğlu ve Kelecioğlu,2011).

Sosyal bilgiler öğretim programlarına bakıldığında, 2005 programında 4.sınıf seviyesinde 91; 5. sınıf seviyesinde ise 121 kavram bulunmaktadır (MEB,2005). 2018 programında *'Program'da kavram öğretimi önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle kavram öğretiminde sınıflamalar ve farklı kavram öğretimi yaklaşımları dikkate alınmalıdır. Anlam karmaşası, kavram karmaşası ve kavram yanlışlarının giderilmesine yardımcı olunmalıdır.'* (MEB,2018, s.10) ifadesine yer verilmiş olup, kavram sayısı ile ilgili bir bilgi verilmemiştir.

Literatür incelendiğinde; kavram öğretimi ile ilgili öğretmen görüşlerinin alındığı (Güneş, Dilek, Demir, Hoplan ve Çelikoğlu, 2010; Akbaş ,2013; Memişoğlu ve Tarhan, 2016; Gültekin, 2016; Soylu ve Memişoğlu, 2019; Uçak ve Doğan, 2020) öğretmen adaylarının görüşlerinin alındığı (Tütüncü, 2008; Köğçe, Yıldız ve Aydın, 2019) öğrenci görüşlerinin alındığı (Soylu ve Memişoğlu , 2020) ve sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan kavramlarla ilgili (Alkış, 2005; Yılmaz,2009; Berkant ve Atmaca, 2013;Kılınç, Çoban ve Akşit, 2015; İlhan, Şeker ve Kapıcı, 2015; Akman ve Bastık, 2016; Özdemir,2017; Karakuş, 2019; Baş,2020; Kaçar ve Bulut, 2020) birçok çalışma mevcuttur. Belirtilen çalışmalar, belirli kavramlar açısından ele alınmıştır. Bu nedenle, 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki tüm temel kavramların ele alındığı bir çalışma yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırma 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki temel kavramları, kavram öğretiminde kullanılan strateji ve teknikleri ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1) 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki temel kavramlar nelerdir?
- 2) 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kavram öğretiminde kullanılan stratejiler nelerdir?
- 3) 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kavram öğretiminde kullanılan teknikler nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Model- Desen

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgu ya da olaylar hakkında bilgiyi içinde bulunduran yazılı materyallerin analizidir (Yıldırım ve Şimşek,2018). Araştırmada yazılı materyallerden biri olan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı temel kavramlar, stratejiler ve teknikler açısından incelendiği için doküman incelemesi kullanılmıştır.

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında MEB tarafından hazırlanan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelenmiştir. Kitap, indirilerek temin edilmiştir (URL 1).

Kitabın bilgileri aşağıda gösterilmiştir:

- Ömer Faruk Evirgen, Jülide Özkan ve Suna Öztürk (2021). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu,5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, MEB Yayıncılık.

Forster'a (1995) göre doküman incelemesi: Belgelere erişme, özgünlüğü kontrol etme, belgeleri anlama, veriyi çözümü ve kullanma olarak beş aşamada yapılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırma esnasında belirtilen beş aşamaya uyulmuştur. Ders kitabının çözümlenmesinde betimsel analizden yararlanılmıştır. Betimsel analiz, verilerin önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlenerek yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Kitapta yer alan temel kavramlar ve teknikler öğrenme alanlarına göre tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

Nitel araştırmalarda inandırıcılık açısından iç güvenilirlik önemlidir. Araştırmadan elde edilen bulguların orijinalliğinin bozulmadan verilmesi; doğrudan alıntılarla desteklenmesi araştırmanın iç güvenilirliğini yükseltir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu sebeple, araştırmanın bulgular kısmında tablolarda belirtilen strateji ve tekniklere dair doğrudan görseller ve örneklere yer verilmiş olup, sayfa numaraları da gösterilmiştir. Ayrıca, araştırma esnasında ders kitabını iki araştırmacı ayrı ayrı incelemiştir. Tüm bulguların karşılaştırılmasında görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları saptanmış, araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman'ın (1994) formülü (Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) ile hesaplanarak %89 sonucuna ulaşılmıştır.

3. BULGULAR

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki temel kavramların, kavram öğretiminde kullanılan strateji ve tekniklerin analizi sonucu elde edilen bulgular frekansları verilerek tablolaştırılmıştır.

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki temel kavramlar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Temel Kavramlar

Öğrenme Alanları	5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Temel Kavramlar	Frekans
Birey ve Toplum	Dilekçe, Dilekçe Hakkı, Sosyal Bilgiler.	3
	Olay, Çok Boyutluluk, Değişim.	3
	Grup, Rol, Hak, Görev, Sorumluluk.	5
	Çocuk Hakları, Çocuk Hakları Günü, UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu), Çocuk İşçiliği.	4
Kültür ve Miras	Devir, Milat, Mezopotamya, Mezopotamya Medeniyetleri (Sümer, Babil, Asur), Anadolu Medeniyetleri (Hitit, Urartu, Frigler, Lidyalılar, İyonlar), Çivi Yazısı, Ziggurat, Anal (Yıllık), Madeni Para.	9
	Doğal Varlık (Güzellik), Tarihi Eser, Tarihi Mekan.	3
	Dini Bayramlar, Gelenek, Kültür, Kültürel Öge (Düğün, Halk Oyunu, Türkü, Tarihi Ev, El Sanatları).	4
	Kültürel Öge, Kültürel Değişim, Misafirperverlik.	3
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Harita, Fiziki Harita, Harita İşaretleri (Lejant), Harita Ölçeği, Yer şekilleri (Dağ, Akarsu, Ova, Vadi, Göl, Plato, Boğaz, Ada, Yarımada, Körfez).	5
	Hava Olayı, Hava Durumu, İklim, Karasal İklim, Akdeniz İklimi, Karadeniz İklimi.	6
	Nüfus, Nüfus Dağılımı, Doğal Etken, Beşerî Etken, Doğal Çevre.	5
	Doğal Afet (Sel, Heyelan, Çığ, Orman Yangını, Deprem), Doğal Denge, Çevre Sorunları (Hava Kirliliği, Su Kirliliği, Erozyon, Gürültü Kirliliği, Toprak Kirliliği, Orman Alanlarının Azalması).	3

Tablo 1. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Temel Kavramlar (Devamı)

Öğrenme Alanları	5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Temel Kavramlar	Frekans
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Teknoloji.	1
	Doğru Bilgi.	1
	Genel Ağ, Sanal Ortam.	2
	Mucit, İcat, Buluş, Bilim, Bilim İnsanı.	5
	Araştırma, Kaynak, Kaynakça.	3
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ekonomik Faaliyet (Tarım, Sanayi, Turizm, Hayvancılık, Madencilik, Hizmet), Coğrafi Özellik (Yer Şekilleri, İklim, Yer Altı ve Yer Üstü Zenginlikleri, Ulaşım Kolaylığı).	2
	Meslek.	1
	Ekonomik Faaliyet, Kültürel Etkileşim.	2
	İşlenmemiş Ürün (Ham madde), İşlenmiş Ürün, Üretim, Dağıtım, Tüketim, Atık, Geri Dönüşüm.	7
	Girişimcilik, Toplum İhtiyacı, Toplum İlgisi, Ülke Ekonomisi.	4
	Tüketici Hakları, Tüketici Hakları Kanunu, Dilekçe, Fiş, Fatura.	5
Etkin Vatandaşlık	Toplumsal İhtiyaç, Kurum, Kuruluş, E-devlet, Sivil Toplum Kuruluşu.	5
	Yönetim Birimleri, Merkeze Bağlı Yönetim (Valilik, Kaymakamlık), Yerel Yönetim (Muhtarlık, Belediye).	3
	Hak, Çocuk Hakları, Katılma Hakkı, Özgürlük, Düşünce Özgürlüğü.	5
	Milli Egemenlik ve Bağımsızlık Sembolleri. (Bayrak, İstiklal Marşı, Türkçe, Başkent, Para, Meclis)	1
	Ticaret, Dış Ticaret, İhracat, İthalat.	4
Küresel Bağlantılar	Ulaşım Teknolojisi, İletişim Teknolojisi, Elektronik Ticaret.	3
	Turizm, Turist, İç Turizm, Dış Turizm, Kültürel Etkileşim.	5
	Ortak Miras (Bilim Mirası, Edebiyat Mirası, Düşünce Mirası, Sanat Mirası).	1
	Toplam Kavram Sayısı	113

Tablo 1'e göre; 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam 113 adet temel kavram bulunmuştur. En fazla kavram "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" (21); en az kavram ise "Bilim, Teknoloji ve Toplum" (12) öğrenme alanında bulunmaktadır.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kavram öğretiminde kullanılan stratejiler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Kavram Öğretiminde Kullanılan Stratejiler

Öğretim Stratejileri	Kavramlar	Frekans
Buluş Stratejisi	Çok Boyutluluk, Doğal Etken, Beşeri Etken, Üretim, Dağıtım, Tüketim, Girişimcilik, İhracat, İthalat.	9
Sunuş Stratejisi	Dilekçe, Dilekçe Hakkı, Sosyal Bilgiler, Olay, Değişim, Grup, Rol, Hak, Görev, Sorumluluk, Çocuk Hakları, Çocuk Hakları Günü, UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu), Çocuk İşçiliği, Devir, Milat, Mezopotamya, Mezopotamya Medeniyetleri (Sümerler, Babil, Asur), Anadolu Medeniyetleri (Hititler, Urartular, Frigler, Lidyalılar, İyonlar), Civi Yazısı, Ziggurat, Anal (Yıllık), Madeni Para, Doğal Varlık (Güzellik), Tarihi Eser, Tarihi Mekan, Dini Bayramlar, Gelenek, Kültür, Kültürel Öge (Düğün, Halk Oyunu, Türkü, Tarihi Ev, El Sanatları), Kültürel Öge, Kültürel Değişim, Misafirperverlik, Harita, Fiziki Harita, Harita İşaretleri (Lejant), Harita Ölçeği, Yer şekilleri (Dağ, Akarsu, Ova, Vadi, Göl, Plato, Boğaz, Ada, Yarımada, Körfez), Hava Olayı, Hava Durumu, İklim, Karasal İklim, Akdeniz İklimi, Karadeniz İklimi, Nüfus, Nüfus Dağılımı, Doğal Çevre, Doğal Afet (Sel, Heyelan, Çığ, Orman Yangını, Deprem) Doğal Denge, Çevre Sorunları (Hava Kirliliği, Su Kirliliği, Erozyon, Gürültü Kirliliği, Toprak Kirliliği, Orman Alanlarının Azalması), Teknoloji, Doğru Bilgi, Genel Ağ, Sanal Ortam, Mucit, İcat, Buluş, Bilim, Bilim İnsanı, Araştırma, Kaynak, Kaynakça, Ekonomik Faaliyet (Tarım, Sanayi, Turizm, Hayvancılık, Madencilik, Hizmet), Coğrafi Özellik (Yer Şekilleri, İklim, Yer Altı ve Yer Üstü Zenginlikleri, Ulaşım Kolaylığı), Meslek, Ekonomik Faaliyet, Kültürel Etkileşim, İşlenmemiş Ürün (Ham madde), İşlenmiş Ürün, Atık, Geri Dönüşüm, Toplum İhtiyacı, Toplum İlgisi, Tüketici Hakları, Tüketici Hakları Kanunu, Dilekçe, Fiş, Fatura, Toplumsal İhtiyaç, Kurum, Kuruluş, E-devlet, Sivil Toplum Kuruluşu, Yönetim Birimleri, Merkeze Bağlı Yönetim (Valilik, Kaymakamlık), Yerel Yönetim (Muhtarlık, Belediye), Hak, Çocuk Hakları, Katılma Hakkı, Özgürlük, Düşünce Özgürlüğü, Millî Egemenlik ve Bağımsızlık Sembolleri (Bayrak, İstiklal Marşı, Türkçe, Başkent, Para, Meclis), Ticaret, Dış Ticaret, Ulaşım Teknolojisi, İletişim Teknolojisi, Elektronik Ticaret, Turizm, Turist, İç Turizm, Dış Turizm, Kültürel Etkileşim, Ortak Miras (Bilim Mirası, Edebiyat Mirası, Düşünce Mirası, Sanat Mirası).	103
Araştırma- İnceleme Stratejisi	Ülke Ekonomisi	1

Tablo 2'e göre; 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında, kavramların öğretiminde genellikle sunuş stratejisinden yararlandığı görülmüştür. Bu kavramların öğretiminde, genellikle anlatım ve soru cevap yönteminin kullanıldığı tespit edilmiştir. Az sayıda buluş ve araştırma-inceleme stratejisi de bulunmaktadır.

Arkadaşlarınızı ile bir grup oluşturarak ülke ekonomisine katkı sağlayacak bir fikir geliştiriniz. Bunun için:

1. İlk olarak bir fikir bulmalısınız. Tarım, sanayi, hizmet, ulaşım gibi bir iş kolu seçiniz. Bu iş kolunda üretim, dağıtım veya tüketimin geliştirilebilmesi ve artırılabilmesi için yeni fikirler belirleyiniz.
2. Önceki çalışmalarınızı inceleyiniz. Daha önce sizin fikrinizle ilgili yapılan çalışmaları araştırıp nasıl bir yenilik yapacağınıza karar veriniz.
3. Çalışma programı hazırlayınız. İş bölümü yaparak işi nerede, nasıl, hangi kaynakları kullanarak yapacağınızı kararlaştırınız.

ÇALIŞMA PROGRAMI

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Uygulanabilirliğini değerlendiriniz. Eğer uygulanabilir değilse bese dönünüz.
5. Her şey bitti, sıra geldi yazmaya. Fikrinizi açıklayan dosyanızı hazırlayınız. Gerekli ise çizim de yaparak raporunuzu oluşturunuz.
6. Sunumunuzu hazırlayınız. Şimdi artık fikrinizi sınıf arkadaşlarınıza sunabilirsiniz.

140 |

Kitapta, öğrencilerden ülke ekonomisine katkı sağlayacak bir fikir oluşturmaları istenmiş ve proje tabanlı öğrenmeden yararlanılmıştır. Bu nedenle, araştırma-inceleme stratejisi kullanılmıştır (s.140).

EKONOMİ İÇİN YENİ FİKİRLER

Girişimcilik kavramından ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.

Nuri Demirağ, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları inşaatının ilk müdürlerindendir (Görsel 5.49). Türkiye'nin 10 bin km'lik demiryolu ağının 1250 km'lik bölümünün inşasını gerçekleştirmiş ve Nuri Demirağ'a bu nedenle Mustafa Kemal Atatürk tarafından "Demirağ" soyadı verilmiştir. Cumhuriyet döneminin sayılı zenginleri arasında girmiş yeni fikirleri açık olması ve çalışkanlığı ile tanınmış bir adamdır.

Nuri Demirağ, Türkiye'de uçak fabrikasının kuruluşu, paraşüt üretimi gibi fikirleri gerçekleştirmiştir. Demirağ, demiryolu yapımı yanında büyük inşaat projeleri de gerçekleştirmiştir.

Devrin en zengin iş adamı olan Nuri Demirağ, 1936 yılında Türkiye'nin ilk uçak fabrikasını kurmak için girişimlere başladı. O yılanda ordunun uçak ihtiyacı halktan ve zengin işadamlarından toplanan bağışlarla karşılanıyordu.

5.48 - Gök Okulu Öğrencileri Mezuniyet Töreni

5.49 - Nuri Demirağ Yeşilköy Havalimanında

İstanbul'da fabrika inşa edildi. Deneme uçuşlarını yapabilmek için Yeşilköy'de arazi satın alındı. Bu alan, günümüzde Uluslararası İstanbul Atatürk Havalimanı olarak kullanılır.

Uçakların planını Türkiye'nin ilk uçak mühendislerinden Selahattin Resit Alan çözdü. 1936'da ilk tek motorlu uçak üretildi. (Görsel 5.51) İlk uçuşu girişimci 1938 yılında Türk Hava Kurumu (THK) verdi.

5.50 Gök Okulu öğrencileri Nuri Demirağ'ı selamlıyor

1941'de tamamen Türk yapımı ilk uçak İstanbul'dan Sivas Divriği'ye uçtu. Nuri Demirağ'ın oğlu ve pilot yetiştirmek için kurulan Gök Okulu'nun ilk mezunlarından olan Galip Demirağ, bu uçuşta pilot idi (Görsel 5.48-5.50). Kurulan fabrika 1950'li yıllarda kapandı.

5.52 - No. D-36 Tipi 5 Uçak Gösterisi Ulaştırabildi

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Nuri Demirağ hangi alanlarda çalışmalar yapmıştır?

Yaptığı çalışmalar ülke ekonomisine ne tür katkılar sağlamıştır?

Nuri Demirağ hangi kişilik özelliklerine sahiptir?

136 |

Kitapta, "Girişimcilik kavramından ne anlıyorsunuz?" sorusu sorulmuş ardından Nuri Demirağ ve ülkeye hizmetlerinden bahsedilmiştir (s.135-136). Metinden sonra üç adet soru sorulmuştur. Bu sorularla; girişimci kişinin çalışma alanı, ülkeye katkısı ve özelliklerinin öğrenci tarafından bulunması istenmiştir. Bu nedenle, buluş stratejisinden yararlanılmıştır.

Kitapta, konuya başlarken “Millî egemenlik ve bağımsızlık sembolleri denildiğinde aklınıza neler geliyor?” sorusu sorulmuş, ardından millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden bayrak ve İstiklâl Marşı’na ilişkin bilgiler direkt olarak verilmiştir (s.162- 163). Bu nedenle, sunuş stratejisinden yararlanılmıştır.

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kavram öğretiminde kullanılan teknikler Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Kavram Öğretiminde Kullanılan Teknikler

Öğrenme Alanları	5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Kavram Öğretiminde Kullanılan Teknikler	Frekans
Birey ve Toplum	Anlam Çözümleme Tablosu (1) Kavram Ağı (2) Zihin Haritası (1)	4
Kültür ve Miras	Tarih Şeridi (2) Bilgi Haritası (1) Dün, Bugün, Yarın Kâğıdı (1) Zihin Haritası (1)	5
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Kavram Haritası (1) Zihin Haritası (1)	2
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Kavram Karikatürü (6) Bilgi Haritası (1) Zihin Haritası (1)	8
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Bilgi Haritası (1) Kavram Haritası (1) Olaylar Zinciri Dizini (1) Zihin Haritası (1)	4
Etkin Vatandaşlık	Bilgi Haritası (2) Kavram Ağı (1) Kavram Haritası (1) Zihin Haritası (1)	5
Küresel Bağlantılar	Zihin Haritası (1)	1

Tablo 3’e göre; 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında en fazla bulunan kavram öğretim tekniğinin zihin haritası (7) olduğu görülmüştür. Ayrıca kavram karikatürü (6), bilgi haritası (5), kavram haritası (3), kavram ağı (3), tarih şeridi (2), anlam çözümleme tablosu (1), olaylar zinciri dizini (1) ve dün, bugün, yarın kâğıdı (1) da yer almaktadır.

Bir grupta rol olarak bazı haklar elde ederiz. Buna ailemizden örnek verebiliriz. Ailemizde çocuk olarak haklarımızdan biri eğitim alabilmemiz için ihtiyaçlarımızın karşılanmasıdır.

Yer aldığımız gruplardaki rollerimizin gerekliliklerini yerine getirmek sorumluluk olarak isimlendirilir. Sonuç olarak rollerimize uygun davrandığımızda o rolle ilgili sorumluluklarımızı yerine getirmiş oluruz. Sorumluluklarımızı yerine getirerek başarılı ve mutlu bireylerin olduğu bir toplumun oluşmasına katkıda bulunuruz.

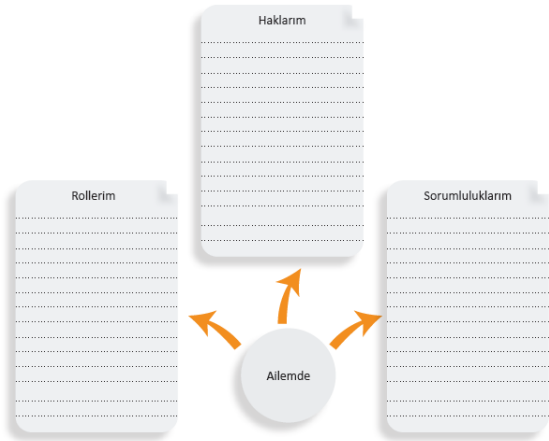
Görev ve sorumluluklarımızı yerine getirirken planlı hareket etmeliyiz. Görev ve sorumluluklarımızı hangi sırayla ve ne zaman yapacağımızı iyi belirlemeliyiz. Kişisel zamanımızı planlarken oyun oynama, ders çalışma, kitap okuma, uyuma, aile ve arkadaşlarla zaman geçirme gibi istek ve ihtiyaçlarımızı dikkate almamız. Her biri için yeterli zamanı ayırmamız.

Sıra Sizde Aşağıda verilenlerden hangileri hak, hangileri sorumluluktur? İşaretleyiniz.

	Hak	Sorumluluk
Düşüncelerimi söylemek	☐	☐
Okul kurallarına uymak	☐	☐
Evide odamı temiz ve düzenli tutmak	☐	☐
Yeterli ve sağlıklı beslenmek	☐	☐
Çöpleri çöp kutusuna atmak	☐	☐

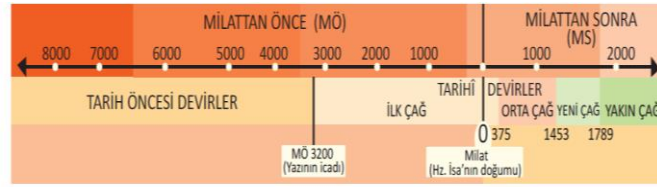
Kitapta, hak ve sorumluluk kavramlarının ayırt edilebilmesi amacıyla anlam çözümleme tablosuna yer verilmiştir (s.20).

Ailenizdeki rolünüze göre (abla, ağabey, kardeş, çocuk gibi) haklarınızı ve sorumluluklarınızı yazınız.

21

Kitapta, öğrencilerden; ailedeki rollerine göre hak ve sorumluluklarını yazmaları istenmiş ve kavram ağına yer verilmiştir (s.21).

Tarih Şeridi

Mezopotamya Medeniyetleri

Çok uzun zaman önce insanlar Fırat ve Dicle nehirleri arasına yani Mezopotamya'ya gelip yerleşmişler. Tarım yapmaya başlamışlar ve hayvanları evcilleştirmişler. Önce köyler inşa etmişler. Köyler büyümüş kralların yönettiği kentlere dönüşmüş. Kentler de zamanla devletler hâlini almış. Tapınaklar, saraylar yapmışlar. Yazıyı kullanmaya başlamışlar. Böylece eğitim, bilim ve sanat gelişmiş, büyük bir medeniyet

36 |

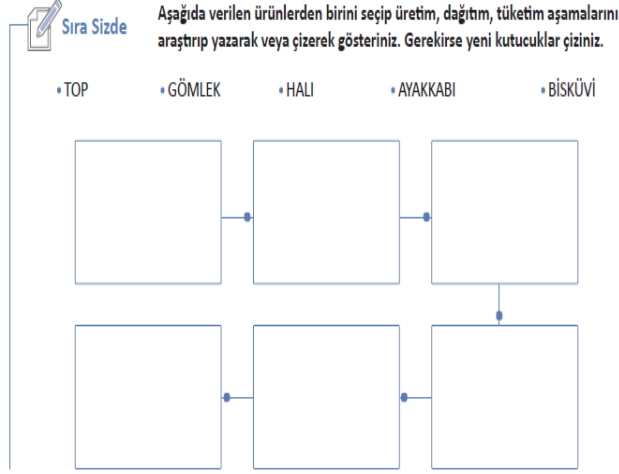
Kitapta, milat kavramının öğretilmesi amacıyla tarih şeridine yer verilmiştir (s.36).

4.7

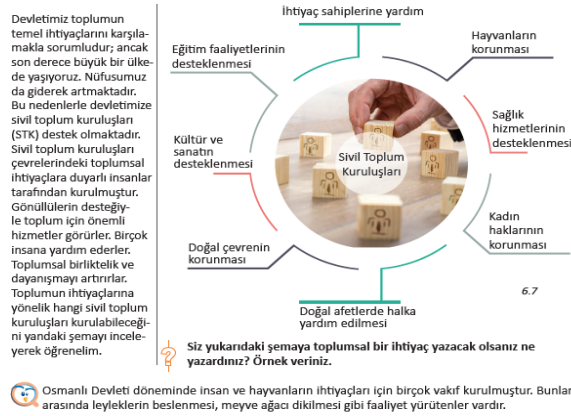
98 |

Kitapta, genel ağ kavramının öncesi ve sonrasını ele alan bir kavram karikatürüne yer verilmiştir (s.98).

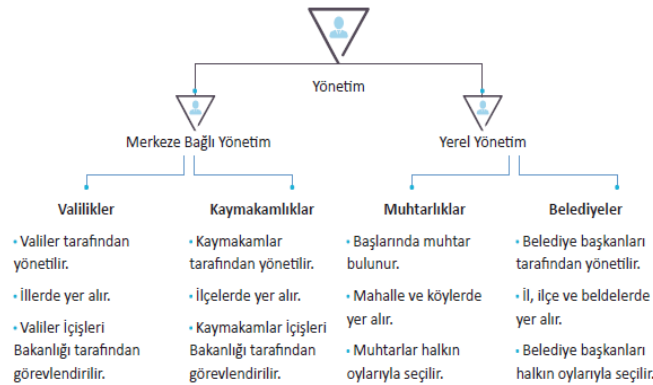
134

Kitapta, öğrencilerden; verilen ürünlerden birini seçerek üretim, dağıtım ve tüketim aşamalarını yazmaları ya da çizmeleri istenmiştir. Bu aşamalar, olaylar-zinciri dizini kullanılarak gösterilmiştir (s.134).

152

Kitapta, sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanlarını gösteren bir kavram ağına yer verilmiştir (s.152).

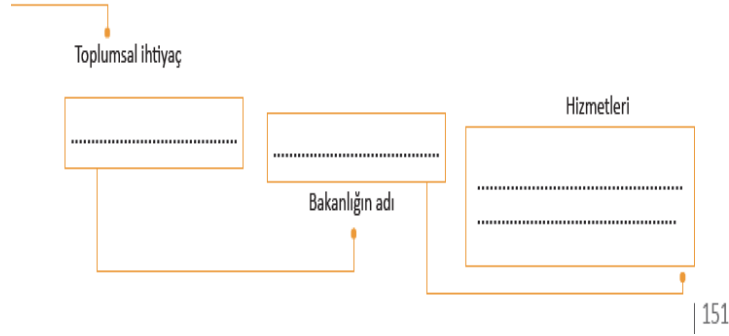

| 155

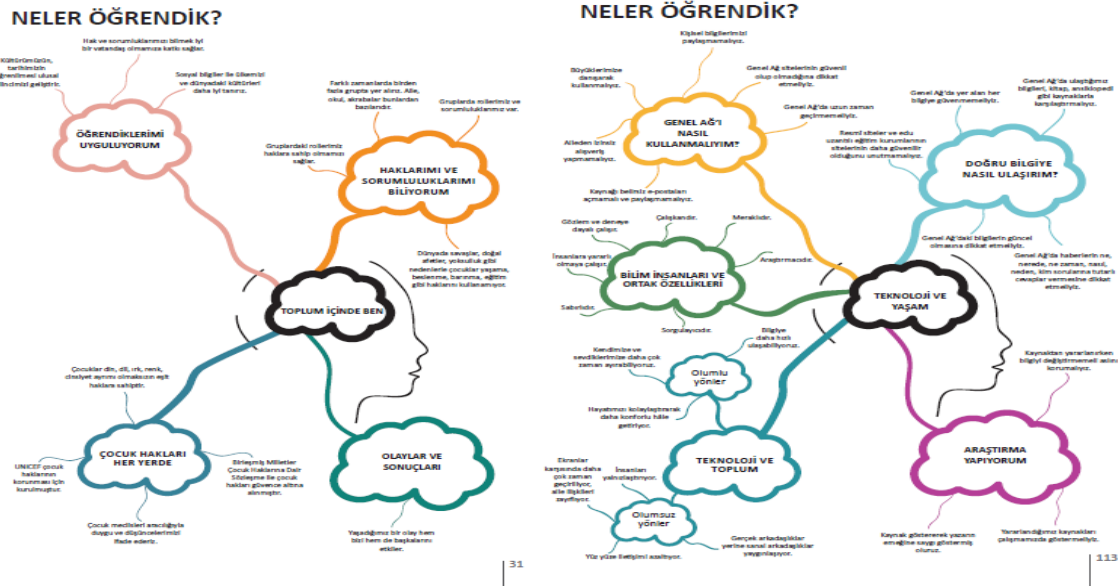
Kitapta, yönetim birimlerinin bağlı olduğu kurumlara ilişkin bilgiler kavram haritası aracılığıyla gösterilmiştir (s.155).

Toplumun ihtiyaç duyduğu alanlardan birini belirleyerek yazınız. İhtiyaçlara hizmet eden bakanlığın adını yazarak hizmetlerini tanıttınız.

Kitapta, öğrenciler tarafından bir toplumsal ihtiyacın belirlenmesi istenmiştir. Belirlenen toplumsal ihtiyaca hizmet eden bakanlığın adının ve hizmetlerinin yazılması istenmiş, bilgi haritası kullanılmıştır (s.151).

Kitapta, her öğrenme alanının sonunda konuların özetlenmesi amacıyla zihin haritalarına yer verilmiştir (s.31,61,89,113,145,165 ,186).

4. SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu araştırma, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki temel kavramları, kavram öğretiminde kullanılan strateji ve teknikleri ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır.

5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam 113 adet temel kavram bulunmuştur. En fazla kavram “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” (21); en az kavram ise “Bilim, Teknoloji ve Toplum” (12) öğrenme alanında bulunmaktadır. 2005 SBÖP’ye göre 4.sınıf seviyesinde 91; 5. sınıf seviyesinde ise 121 kavram bulunmaktadır (MEB,2005). Öğretim programı ve ders kitabı kavram sayısı bakımından tam olarak uyuşmasa da bu durum 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki temel kavram sayısının azaldığını gösterebilir. Alkış (2005), 2004 SBÖP’ye göre hazırlanan 4. ve 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya konularına dair kavramları incelemiş ve toplam 190 kavrama ulaşmıştır. Bu durum, 2018 programına göre hazırlanan kitapta coğrafya kavramlarının sayısının azaldığını gösterebilir.

5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında, kavram öğretiminde en fazla kullanılan stratejinin sunuş stratejisi olduğu tespit edilmiştir. Sunuş stratejisinde, genellikle anlatım ve soru-cevap yönteminin kullanıldığı görülmüştür. Sunuş stratejisini sırasıyla, buluş ve araştırma- inceleme stratejileri izlemiştir. Yapılan araştırmalarda; sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde genellikle anlatım ve soru-cevap yöntemini kullanması bu çalışmayı desteklemektedir (Akbaş,2013; Gültekin,2016; Soylu ve Memişoğlu, 2020). Memişoğlu ve Tarhan’ın (2016) çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin

kavram öğretimi aşamalarında sırasıyla sunuş ve buluş yolunu kullanması, Uçak ve Doğan (2020) tarafından yapılan araştırmanın bazı sonuçları da bu çalışma ile paralellik göstermektedir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında en fazla bulunan kavram öğretim tekniğinin zihin haritası (7) olduğu görülmüştür. Zihin haritaları, her öğrenme alanının sonunda konuların özetlenmesi amacıyla yer almaktadır. Ayrıca kavram karikatürü (6), bilgi haritası (5), kavram haritası (3), kavram ağı (3), tarih şeridi (2), anlam çözümleme tablosu (1), olaylar zinciri dizini (1) ve dün, bugün, yarın kağıdı (1) da bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda; sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde en fazla kullandıkları tekniklerden birinin kavram haritası olması, bu araştırmayı desteklemektedir (Gültekin,2016; Memişoğlu ve Tarhan,2016; Soylu ve Memişoğlu, 2019). Güneş ve arkadaşları (2010), Köğçe ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan araştırmaların sonuçları da bu çalışma ile paralellik göstermektedir.

5. ÖNERİLER

- 5. sınıf Sosyal bilgiler ders kitabında genellikle sunuş stratejisinin kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle, kitapta buluş ve araştırma-inceleme stratejilerinden daha fazla yararlanılmalı ve bu stratejilerle ilgili etkinlikler çoğaltılmalıdır.
- 5. Sınıf Sosyal bilgiler ders kitabında zihin haritası, kavram karikatürü, bilgi haritası, kavram haritası, kavram ağı, tarih şeridi, anlam çözümleme tablosu, olaylar zinciri dizini ve dün, bugün, yarın kağıdı bulunmaktadır. Bu nedenle, kitapta bulunmayan diğer kavram öğretim tekniklerinden (kavram bulmacası, yapılandırılmış grid, balık kılıcı diyagramı...) de yararlanılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, Y. (2013). Coğrafya ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimi ve kavram yanlışları hakkındaki görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 251-278.
- Akman, Ö. & Bastık, U. (2016). Sosyal bilgiler ders kitaplarında ihtilafli konular içerisinde yer alan 'aile' kavramının incelenmesi: Bir içerik analizi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 247-263.
- Alkış, S. (2005). İlköğretim birinci kademe sosyal bilgiler ders kitaplarında coğrafya konularıyla ilgili kavramların belirlenmesi (2004 programına göre). *Marmara Coğrafya Dergisi*, (11), 83-92.
- Aslan, E. (2010). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ders kitapları. *Eğitim ve Bilim*, 35(158), 215- 231.
- Aykaç, N. (2016). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Bacanak, A., Karamustafaoğlu S., Değirmenci, S. & Karamustafaoğlu, O. (2011). Fen öğretiminde bilgi haritası kullanımı: Ekosistem örneği. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (17), 133-145.
- Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S. & Bıçak, B. (2015). *Geleneksel-Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Pegem.
- Bahar, M. & Özatlı, N. S. (2003). Kelime iletişim test yöntemi ile lise 1. sınıf öğrencilerinin canlıların temel bileşenleri konusundaki bilişsel yapılarının araştırılması. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 75-85.
- Baş, K. (2020). Sosyal bilgiler ders kitaplarında sanat kavramının ve sanat içerikli konuların yeri. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(31), 668-691.
- Berkant, H. G. & Atmaca, Y. (2013). Altıncı ve yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının insan hakları ve demokrasi kavramları açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(12), 179-198.
- Bilgin, D. & Bekiroğlu, N. (2021). Ortaokul Türkçe dersinde bulmaca ile kavram öğretiminin öğrenci başarısına etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(76), 485-495.
- Çolak, R. (2010) *Kavram haritalarının sosyal bilgiler eğitimi çerçevesinde tarihsel kavramların öğretiminde kullanılması: Kavram haritası ile yapılan öğretim ile tutum, başarı ve kalıcılık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Eroğlu, M. G. & Kelecioğlu, H. (2011). Kavram haritası ve yapılandırılmış gridle elde edilen puanların geğerlik ve gúvenirliklerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, (40), 210- 220.
- Evirgen, Ö.F., Özkan, J. & Öztürk, S. (2021). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5.Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: MEB Yayıncılık Devlet Kitapları.
- Görgen, İ. (2001). Metni anlama tekniğinde “bilgi haritaları”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6).
- Gültekin, E. (2016). *Ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler dersi “adım adım Türkiye” ünitesinde bulunan kavramların kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Güneş, T., Dilek, N. ř., Demir, E. S., Hoplan, M. & Çelikoğlu, M. (2010). Öğretmenlerin kavram öğretimi, kavram yanılığlarını saptama ve giderme çalışmaları üzerine nitel bir araştırma. *In International Conference on New Trends in Education and Their Implications konferansında sunulan bildiri (s. 936-944)* Antalya.
- Gürlek, M. & Demirkuş, N. (2020). Botanik kavramları öğretiminde, kavram çözümlene tabloları, kavram ağları ve kavram haritalarının uygulanması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 17(1), 1391-1414.
- Güzel, D. & şimşek, A. (2012). Millî eğitim řúralarında ders kitapları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, (23), 172-216.
- İlhan, G.O, şeker, M. & Kapıcı, H. Ö. (2015). Sosyal bilgiler beşinci sınıf ders kitaplarında turizm kavramının yeri. *International Journal of Field Education*, 1(1), 42-62.
- Jacobsen, D., Eggen, P., Kauchak, D. & Dulaney, C. (1993). *Methods For Teaching: A Skills Approach*. NewYork: Merrill Pub. Company.
- Kaçar, T. & Bulut, B. (2020). Sosyal bilgiler öğretim programı ve 4-7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının coğrafya kavramları bağlamında değerlendirilmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 652-679.
- Karakuş, Y. (2019). *6.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında ders programındaki kavramların yer alma durumu*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğe.
- Kılıçarslan, H. (2021). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde oyunla kavram öğretimine yönelik bir eylem araştırması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kılınç, E., Çoban, O. & Akşit, İ. (2015). Sosyal bilgiler ders kitaplarında bazı tarihsel kavramların kullanımının değerlendirilmesi. *Turkish Studies- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 10(3), 633-652.
- Köğce, D., Yıldız, C. & Aydın, M. (2019). Matematik öğretmen adaylarının matematiksel kavram yanılığlarını belirlemeye, gidermeye ve kavram öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 8(2), 453-478.
- Kurnaz, M.A. & Pektaş, M. (2013). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin ölçme-değerlendirmede kavram haritası kullanım durumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 9(1),1- 10.
- Kurt, E. (2018). *Altıncı sınıf Türkçe dersi kavram öğretiminde animasyon ve hikâye kullanımının başarıya etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Maltepe, S. & Gültekin, H. (2017). Zihin haritası tekniğinin ortaokul öğrencilerinin okuduğunu anlama ve yazma becerilerine etkisi. *HAYEF: Journal of Education*, 14(2), 79- 92.
- Memişoğlu, H. & Tarhan, E. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(Özel Sayı), 6-20.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis* . Thousand Oaks, London: Sage Publications.

- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu* (4 ve 5. Sınıflar). Ankara: TTKB, Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). Ankara: MEB.
- Özdemir, S. (2017). *2016- 2017 eğitim öğretim yılında 4. 5. 6. ve 7. sınıflarda okutulan sosyal bilgiler ders kitaplarında demokrasi ve insan hakları kavramlarına yer verilme düzeyinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Yargı.
- Soylu, T. & Memişoğlu, H. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4),464-484.
- Soylu, T. & Memişoğlu, H. (2020). Ortaokul öğrencilerinin kavram öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Turkish Studies*, 15(2),1307-1323.
- Sözer, E. (1998). Sosyal Bilgiler Öğretiminde İlke, Strateji, Yöntem ve Teknikler. G. Can (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s.73-88). Eskişehir: Açık öğretim Fakültesi Yayınları.
- Sucu, H. (2021). *11. sınıf öğrencilerinin doğal afetlere yönelik bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi yoluyla incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Şahin, F. (2002). Kavram haritalarının değerlendirme aracı olarak kullanılması ile ilgili bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(11), 17-32.
- Tokcan, H. (2015). *Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Tuncel, G. (2012). Anlam çözümleme tablolarının sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ölçme değerlendirme sürecinde kullanımı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0(25), 127-136.
- Türk Dil Kurumu [TDK] (2022). *‘Bulmaca’* Erişim: <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 20.04.2022.
- Tütüncü, G. (2008). *Kimya öğretmen adaylarının kavram öğretimi ve önemi hakkındaki düşünceleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Uçak, H. E. & Doğan, R. (2020). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin kavram öğretimi sürecinde tercih ettikleri yöntemler. *Dini Araştırmalar*, 23(59), 321-347.
- Uğurel, I. & Moralı, S. (2006). Karikatürler ve matematik öğretiminde kullanımı. *Milli Eğitim Dergisi*, 34(170), 1-10.
- Ünsal, Y. & Güneş, B. (2002). Bir kitap inceleme çalışması örneği olarak MEB ilköğretim 4. sınıf fen bilgisi ders kitabına fizik konuları yönünden eleştirel bir bakış. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 107-120.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2009). 1998 ve 2004 Sosyal bilgiler programına göre hazırlanan ders kitaplarındaki bazı kavramların veriliş biçimlerinin karşılaştırılması. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0(19), 130-152.
- URL 1. https://derstarih.com/sosyal-bilgiler-ders-kitaplari/sitesi,https://drive.google.com/file/d/1lw93m4aCr0o4_E9QEhNFIt8JhCoMZrQO/view bağlantısı, Erişim: 10.07.2021.